

İSLAM CEZA HUKUKUNDA DİYET VE ÂKİLE SİSTEMİ

AHMET SABAN

İLÂHİYAT

dünbugün
yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2026, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 525

İlahiyat: 41

ISBN 978-625-8686-39-5

Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2026

Yazar: Ahmet Saban

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Kapak/Mizanpaj:

DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Birlik Baskı Ozalit ve Gıda San. Tic. Ltd. Şti.

(Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Saban, Ahmet

İslam Ceza Hukukunda Diyet ve Âkile Sistemi

/ Ahmet Saban (Dr. Öğr. Gör.)

İstanbul: DBY Yayınları, 2026.

164 s. ; 13,5 x 21,0 cm (DBY Yayınları ; No. 525)

ISBN 978-625-8686-39-5

1-İlahiyat 2-İslâm Hukuku 3-Beşeri Hukuk 4-Fikri Mülkiyet Hakları

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Kısaltmalar	13
Ön Söz	15

GİRİŞ

Genel Bilgiler	17
A) Araştırmanın Konusu.....	17
1) Konunun Seçimi, Kapsamı	17
2) Konunun Önemi.....	19
3) Konu Hakkında Yapılan Önceki Çalışmalar	19
B. Bazı Kavramlar	21
1. Hak Kavramı.....	21
a) Lügat Anlamı.....	21
b) İstilah Anlamı	21
c) Hakkın Kısımları.....	22
2. Ceza Kavramı	22
a) Lügat Anlamı.....	22
b) İstilah Anlamı	22
c) Cezanın Kısımları	23

BİRİNCİ BÖLÜM

İslam Ceza Hukukunda Diyet	25
I. Diyet.....	25
A. Diyet'in Tanımı.....	25
1. Lügat Anlamı.....	25
2. İstilah Anlamı.....	25
B. Diyetin Meşruluğu.....	26
1. Kitaptan Delil.....	26
2. Sünnetten Delil.....	27
3. İcma Delili.....	28
C. Diyetin Tarihçesi.....	28
Ç. Diyetin Vücut Şartları.....	30
1. Fiilin Gayr-i Meşru Olması.....	30
2. Masumiyet (Dokunulmazlık).....	31
3. Maktule Hukuken Kıymet Verilmesi.....	31
4. Fiilin Mağdurda Kalıcı Değişiklik ya da Sabit Eser Bırakması.....	31
5. Sonuç ile Fiil Arasında İlliyet Bağının Bulunması.....	32
D. İslam Hukukunda Diyeti Gerektiren Cinayetler.....	32
E. Diyet Olarak Ödenebilecek Mallar.....	34
F. Diyetin Miktarı.....	36
G. Hükümet-i Adl.....	37
H. Diyetin Ağırlaştırılması.....	38
I. Kadının Diyeti.....	41
İ. Gayr-i Müslimlerin Diyeti.....	43
J. Cenin'in Diyeti.....	45
K. Günümüzde Diyetin Miktarı.....	51
L. Birkaç Diyetin Birleşmesi.....	54
M. Diyeti Düşüren Durumlar.....	55
1. Mağdurun Affı.....	56
2. İz Bırakmaksızın Yaranın İyileşmesi.....	56
3. Kısasa Konu Olan Uzun Yok Olması.....	57

4. Zaman Aşımı.....	58
II. Erş (Azalara Karşı İşlenen Müessir Fiillerde Ödenen Bedel).....	59
A) Erş'in Tanımı.....	59
1. Lügat Anlamı.....	59
2. İstilah Anlamı.....	60
B. Tamamen Yok Edilmesi Durumunda Diyet Ödenmesi	
Gereken Azalar.....	61
1. Burun.....	61
2. Dil.....	63
3. Dudaklar.....	65
4. Gözler.....	66
5. Göz Kapakları.....	68
6. Kaşlar.....	69
7. Kulaklar.....	70
8. Erkeğin Tenasül Uzu.....	72
9. Kadının Tenasül Uzu.....	74
10. Yumurtalar (Testisler).....	75
11. Eller.....	77
12. Parmaklar.....	78
13. Ayaklar.....	80
14. Tırnaklar.....	82
15. Göğüs ve Göğüs Uçları.....	82
16. Omurga (Belkemiği).....	84
17. Kalçalar.....	86
18. Dişler.....	87
19. Çene Kemikleri.....	91
20. Saçlar ve Sakallar.....	91
C. Azalarda Yok Edilmeleri Durumunda Diyet Gerektiren Fonksiyonlar.....	92
1. Görme.....	92

2. İştirme.....	95
3. Koklama	97
4. Tad Alma	98
5. Akıl	99
6. Boyun Eğrilmesi (Boyun Felci)	101
7. Cinsel İlişki	101
8. Çiğneme.....	102
9. Dik Durma (Kambur Olmama).....	102
10. Yürüme.....	103
11. Ses	103
D. Diyet Ödemeyi Gerektiren Yaralamalar	104
1. Baş ve Yüzde Meydana Getirilen Yaralamalar (Şecac)	104
a. Ağır Yaralamalar.....	104
b. Hafif Yaralamalar.....	108
2. Baş ve Yüzün Dışındaki Bölgelerde Meydana Getirilen Yaralamalar (Curuh)	109

İKİNCİ BÖLÜM

İslam Hukukunda Âkile Sistemi	111
I. Âkile.....	111
A. Kavramsal Çerçeve.....	111
B. Âkilenin Meşruluğuna Dair Görüş ve Deliller.....	113
1. Birinci Grubun Delilleri.....	113
a) Kitaptan Delil	113
b) Sünnetten Delil.....	114
c) İcma Delili	114
d) Akli Delil.....	115
2. İkinci Grubun Delilleri.....	115
a) Kitaptan Delil	115
b) Sünnetten Delil.....	116
c) Akli Delil.....	117

3. Delillerin Değerlendirilmesi	117
a) Kitaptan Delillerin Değerlendirilmesi	117
b) Sünnetten Delillerin Değerlendirilmesi.....	118
4. Tercih Edilen Görüş.....	118
5. Âkilenin Diyeti Yüklenmesinin Hikmet ve Sebepleri.....	118
C. Âkile Sisteminin Tarihsel Gelişimi.....	119
1) İslam Öncesi Hukuk Düzenlerinde Durum.....	119
a) Babil Kanunları	119
b) Asur Kanunları.....	120
c) Roma Kanunları.....	120
d) Yahudi Hukuku	120
e) Hristiyanlık Hukuku	121
2. Cahiliye Döneminde Âkile.....	121
3. Hazreti Peygamber (s.a.v.) Döneminde Âkile.....	122
4. Halifeler Döneminde Âkile.....	124
a) Kavramsal Olarak Divan.....	125
b) Divan Sisteminin Kuruluş Süreci	125
c) Hz. Ömer'in Divanı Âkile Kılmasının Analizi.....	126
D. Âkilenin Medeni Müeyyide Oluşu.....	130
1. Müeyyidenin Tanımı	131
2. Müeyyidenin Çeşitleri	131
a) Medeni Müeyyideler	132
b) Cezai Müeyyideler	132
E. Âkileyi Oluşturan Kimseler	135
1. Hanefilerin Görüşü	135
2. Cumhurun Görüşü	136
F. Âkile Kapsamı Dışında Kalanlar	139
1) Fakirler	139
2) Deliler ve Çocuklar	140
3) Kadınlar.....	140
G. Âkilenin Diyetle Muaf Olduğu Miktar.....	140
H. Âkilenin Diyeti Ödeme Zamanı	141

I. Âkilenin Diyet Ödemekten Muaf Tutulduğu Durumlar.....	142
İ. Günümüzde Âkile.....	143
1. Asabenin Âkile Olması.....	145
2. Divan Üyeleri ya da Aynı Meslek Erbabının Âkile Olması.....	145
3. Beytü'l Mal'ın Âkile Olması.....	146
Sonuç	147
Bibliyografya	153

Ön Söz

Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a (c.c.) aittir. Salatu selam, Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimiz ve onun güzide ashabına olsun.

Allah Teâla insanı yaratmak istediğinde Meleklerle ‘*Yeryüzünde bir halife yaratacağım.*’ buyurdu. Melekler kendilerine bildirilen bu haber karşısında Allah’ü Teâla’ya “*Ey Rabbimiz! Yeryüzünde kan dökcek bir varlık mı yaratacaksın?*”¹ dediler. İnsan tabiatındaki kan dökme arzusu adeta meleklerle malum olmuştu. Nitekim meleklerin bu endişelerini Âdem’in oğullarından Kâbil haklı çıkarttı. İçindeki kan dökme arzusu ile kardeşi Habil’i haksız yere öldürdü ve yeryüzünde kan döken ilk insan oldu. Kâbil’in ardından milyonlarca insan onun yolundan giderek bu kötü ameli icra ettiler.

İnsanın bu tabiatını en iyi şekilde bilen yüce Allah (c.c.), gönderdiği peygamberler ile kan dökmenin haram olduğunu insanlara bildirmiş, İslam’da ve daha önceki şeriatlarda bir insanı öldürmenin bütün insanlığı öldürme ile eşdeğer bir suç olduğunu beyan etmekle beraber insanların can güvenliğini sağlamayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda insan öldürmeyi haram kılmış, bu suçu işleyenleri ya kısas ya da diyet ile cezalandırmıştır.

¹ Bakara, 2/30.

İslam ceza hukuku, insan hayatına verdiği önemle diğer hukuk sistemlerinden farklılık arz eder. Nitekim batı hukuk sisteminde kanunların suçlulara karşı müsamahakâr bir tavır içerisinde olduğu görülmektedir. Batı hukuku bu tavrıyla mağdurun değil de suçlunun yanında olma eğilimi göstermektedir. İslam hukukunda ise, hukuk normlarının daima mağdurun, mağduriyetini giderme eğiliminde olduğu görülmektedir. Kısas ve diyet cezalarının meşru kılınması bu durumun en açık örneklerindendir.

İslam hukuku bu tavrıyla sadece mağdurun yanında yer almamaktadır. Zira sistemin caydırıcılığı sayesinde toplumda asayiş sağlamaya suça teşebbüs alanını daraltmakta ve bu daralan hareket alanında suça teşebbüs faaliyeti, nerede ise bitme noktasına gelmektedir. Bu durumda sistem suça eğilimli olanları da korumuş olmaktadır.

Bu mütevazî çalışmamızda İslam Ceza Hukukunda diyet ve âkile sistemini açıklamaya gayret ettik. Rabbimizden bu küçük açıklamayı eksikleri ile beraber kabul buyurmasını temenni eder, bu vesile ile çalışmamızın ümmet-i Muhammed'e fayda sağlamasını niyaz ederim.

Çalışmalarım esnasında yardımı ve yol göstericiliği ile çalışmamaya en büyük desteği veren sayın Prof. Dr. Abdüsselam Arı hocama ve kaynak temini konusunda bana yardımcı olan Mustafa Takır beyefendiye teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Ahmet Saban
İstanbul, 2026

Bibliyografya

- Ali el-Kari**, Sultan Muhammed (ö.1014), *Fethu Babi'l-Inaye bi Şerhi'n-Nukaye*, Daru'l-Erkam, Beyrut 1997.
-Sultan Muhammed, (ö.1014), *Mirkatü'l-Mefatih*, Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 2001.
- Abdulhamid**, Nizamuddin, *Mefhumu'l-Fıkhi'l-İslami*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1984.
- Abdu'l-Munim**, Mahmud Abdurrahman, *Mu'cemu'l-Mustalahatü ve'l-Elfazi'l-Fıkhiyye*, Daru'l-Fadik, b.a.e. t.y.
- Ahmed b. Hanbel**, (ö.241), *Müsnedü Ahmed b. Hanbel*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1995.
- Abdullah**, b. Ahmed b. Hanbel (ö.290), *Mesai'l-İmam Ahmed*, el-Mektebetü'l-İslami, Beyrut 1981.
- Baybelalem**, Muhammed (ö.1430), *İkametü'l-Hucceti Bi'd-Delil*, Daru İbn-i Hazm, Beyrut 2007.
- Bağdath**, Selahattin, *Hukuk Sözlüğü*, Derin Yayınları, İstanbul 2012.
- Bilmen**, Ömer Nasuhi (ö.1971), *Hukuk-i İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, Bilmen Basım ve Yayınevi, İstanbul t.y.
- Bilgin**, Vecdi, *Cahiliyeden İslama Geçiş*, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt;16 Sayı;1.
- Binatli**, Yusuf, *Hukuk Hakkında Umumi Mahumat ve Medeni Hukuk*, Işıl Matbaası, İstanbul, 1959.
- Battal er-Rakbi**, Battal b. Ahmed b. Süleyman (ö.633), *en-Nazmu'l-Müsteazeb fi Tefsiri'l-Elfazi'l-Mühezzeb*, el-Mektebetü't-Ticarîyye, Mekke 1988.
- Berki**, Ali Himmet, *Açıklamalı Mecelle (Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye)* Hikmet Yayınları, İstanbul 1982.
- Cürçani**, Seyyit Şerif, (ö.816) *Kitabu'l-Tarifât*, Trc. Çev. Ali Erkan, Bahar Yayınevi, İstanbul, 1997

- Damad Efendi**, Abdullah b. Muhammed b. Süleyman (ö.956), *Mecmeu'l-Enhur fi Şerhi Mülteka'l-Ebnur*, Darul İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut t.y.
- Dağcı**, Şamil, *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*, D.İ.B. Yayınları, Ankara 1999.
- Dönmezer**, Sulhi, Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1997.
- Duman**, Ahmet, *Bir Sosyal Dayanışma Kurumu Olarak Âkile ve İslam Ceza Hukukundaki Yeri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1998.
- el-Ayni**, Bedruddin Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed (ö.855), *el-Binaye fi Şerhi'l-Hidaye*, Darul-Fikr, Beyrut 1990.
-Bedruddin Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed (ö.855), *Şerhu'l-Ayni ala Kenzi'd-Dekaik* İdaretü'l-Kur'an ve el-ulumu'l-İslami, Pakistan 2000.
- el-Askalani**, İbnü'l-Hacer, *Fethu'l-Bari*, trc.Çev. Soner Duman, Polen Yayınları, İstanbul, 2009.
- el-Bağdadi**, Ebu Muhammed Abdülvahhab b. Ali b. Nasr (ö.422), *el-İşraf ala Nükatı Mesaili'l-Hulaf*, Daru İbn-i Hazm, Beyrut 1999.
-Ebu Muhammed Abdülvahhab b. Ali b. Nasr el-Bağdadi (ö.422), *et-Telkin*, Mektebetü Nizar, Riyad t.y.
- el-Bâberti**, Ekmelüddin Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd (ö.786), *el-İnâye ale'l-Hidaye*, Dar'ul-kutub'il-ilmîyye, Lübnan, 2007.
- el-Beraki**, Muhammed Aşık İlahi *et-Teshili'd-Daruri*, Mektebetü's-Şeyh, Pakistan 2000.
- el-Beyhaki**, Ebu Bekir Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali (ö.458), *es-Sünenü'l-Kübra*, Daru'l-Kütübü'l-İlmîyye, Beyrut 2002.
-Ebu Bekir Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali (ö.458), *Ma'rifetü's-Süneni Ve'l-Asar*, Daru'l-Kutubeybe, Beyrut 1991.
-Ebu Bekir b. Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali (ö.458), *es-Sünenü's-Sağır*, Silsiletü Menşurati Camiati'd-Dirasati'l-İslamiyye, Pakistan t.y.
- el-Begavi**, Ebu Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ud el-Ferra, (ö.516) *Şerhu's-Sünne*, el-Mek- tebetü'l-İslami, Beyrut 1983.
- el-Büceyrimi**, Süleyman b. Muhammed b. Ömer (ö.1221), *el-Büceyrimi ale'l-Hatip*, Daru'l-Kütü-bü'l-İlmîyye, Beyrut 1996.
- el-Begavi**, Ebu Muhammed el-Hüseyn b. Mesud b. Muhammed b. el-Ferra (ö.516), *et-Tehzib*, Daru'l-Kütübü'l-İlmîyye, Beyrut 1997.
- el-Buğa**, Mustafa Rayb, *et-Tezhib*, Daru İbn-i Kesir, Beyrut 1989.
- el-Buhari**, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. el-Mugira el-Cufi (ö.256), *el-Camiu's-Sahih*, Daru Tavkı'n-Necat, Mısır 1886.
- el-Bezzar**, Ebu Bekir Ahmed b. Ömer b. Abdi'l-Halik el-Atiki (ö.292), *el-Bahru'z-Zehhar el-Ma'ruf bi Müsnedi'l-Bezzar*, Mektebetü'l Ulumi ve'l-Hikem, Medine 1988.
- el-Bereketi**, es-Seyyid Muhammed Amimü'l-İhsan el-Müceddidi *et-Ta'rifatü'l-Fikhiyye*, Daru'l-Kütübü'l-İlmîyye, Beyrut 2003.

- el-Beha**, Ali el-Bagdadi el-Hanbeli (ö.900), *Fethu'l-Meliki'l-Aziz bi Şerhi'l-Veciz*, Mekte- betü'n-Nehda, Mekke 2002.
- el-Buhuti**, Mansur b. Yunus b. İdris (ö.1046), *Keşşafü'l-Kına an Metni'l-İkna*, Alemu'l-Küttüb, Beyrut 1997.
-Mansur b. Yunus b. İdris el-Buhuti (ö.1046), *Şerhu Münteha'l-İradat*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 2000.
-Mansur b. Yunus b. İdris el-Buhuti (ö.1046), *el-Menhu's-Şaifiyat bi Şerhi Müfredati'l-İmam Ahmed*, Daru'l Kunuz, Riyad 2006.
- el-Bostani**, Budras, *Muhitu'l-Muhit*, Mektebetü Lübnan Beyrut 1987.
- el-Behnesi**, Ahmed Fethi, *ed-Diye fi's-Şeriatü'l-İslami*, Daru's-Şuruk, Kahire 1984.
- Ahmet Fethi el-Behnesi, *Medhalü'l-Fikhi'l-Cinai*, Daru's-Şuruk, Kahire 1989.
- el-Cürcani**, Ali b. Muhammed es-Seyid eş-Şerif, (816), *Mucemu't-Ta'rifat*, Daru'l-Fadile B.A.E. t.y.
- el-Cevheri**, İsmail b. Hammad, *es-Sihah, Tacu'l-Luğa ve Sihahi'l-Arabiyye*, Daru'l-İlmi li'l-Meyalin, Beyrut 1979
- el-Cessas**, Ebu Bekir Ahmed b. er-Razi, (ö.370) *Şerhu Muhtasaru't-Tahavi*, Daru'l-Beşairi'l-Islamiyye, Beyrut 2010.
- Ebu Bekir Ahmed b. Ali er-Razi, (ö.370) *Ahkamü'l-Kur'an*, Daru'l-Kütübü'l-İlmîyye, Beyrut, 2003,
- el-Cübbi**, *Şerhu Garibi Elfazü'l-Müdevvene*, Daru'l-Garbi'l-İslami, b.y.y. t.y.
- el-Ceziri**, Abdurrahman, (ö.1364) *Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhi*, Trc. Çev. Mustafa Keskin, Çağrı Yayınları, İstanbul 1994.
- ed-Darir**, Nuruddin Ebu Talib Abdurrahman b. Ömer b. Ebi'l-Kasım b. Ali b. Osman el-Basri (ö.624), *el-Vaduh fi Şerhi'l-Muhtasari'l-Hiraki*, Mektebetü'n Nehda, Mekke 2000
- ed-Davyani**, İbrahim b. Muhammed b. Salim, (ö.1353), *Menaru's-Sebil* Menşurat müessesetü Darusselam, Dimeşk 1955.
- ed-Devalibi**, Maruf, (ö.1424) *el-Medhal ila ilmi usulü'l-Fikhi*, Daru's-Şevaf, Dimeşk, 1959.
- ed-Düceyli**, Siracüddin Ebu Abdillâh el-Huseyin b. Yusuf b. Ebi's-Sera (ö.732), *el-Veciz fi'l-Fikhi ala Mezhebi'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad 2004.
- ed-Darimi**, Ebu Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. el-Fadl b. Bahram (ö.255), *Sünenü'd-Darimi*, Daru'l Mugni, Riyad 2000.
- ed-Demiri**, Behram b. Abdullah b. Abdülaziz (ö.805), *eş-Şamil*, Merkezi Necibiyye, Mısır 2008.
- ed-Derdir**, Ebu'l Berekat Ahmed b. Muhammed b. Ahmed (ö.1201), *eş-Şerhu's-Sağır*, Daru'l-Mearif 1986.
-Ebu'l Berekat Ahmed b. Muhammed b. Ahmed ed-Derdir (ö.1201), *Akrabu'l-Mesalik*, Mektebetü Eyyüb, Nijerya, 2000
- ed-Dihlevi**, Alim b. el-Ala el-Enderiti el-Hindi (ö.786), *el-Feteve't-Tatarhaniyye*, Daru'l-Kütübü'l-İlmîyye, Beyrut 2005.

- ed-Darekutni**, Ali b. Ömer, (ö.306), *Sünenü'd-Darekutni*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 2004.
- el-Edemi**, Takıyüddin Ahmed b. Muhammed b. Ali, (ö.749), *Kitabü'l-Münevver fi Racihi'l-Muharrar*, Daru'l-Beşairi'l-İslamiyye, Beyrut 1983.
- el-Erdebili**, Yusuf b. İbrahim, (ö.779) *el-Envar li Amali'l-Ebrar*, Daru'd-Diya, Cidde 2006.
- el-Ezheri**, Ebu Mansur Muhammed b. Ahmed, *ez-Zahir fi Garaibi Elfazi'l-İmam eş-Şafii*, Daru't-Talaig, Kahire t.y.
- el-Feyyûmi**, Muhammed Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Ali el-Hamevî (ö.770), *el-Misbâhu'l-Münir fi Garibi's-Serh'il-Kebir*, Mektebetü Lübnan 1987.
- el-Feteni**, Muhammed Tahir es-Siddiki el-Hindi (ö.986), *Mecmeu Bihari'l-Envar*, Matbaatü Meclisi Dairati'l-Mearif, Hindistan 1967.
- el-Fettuhi**, Takıyüddin Muhammed b. Ahmed el Hanbeli (ö.976), *Mühteha'l-Iradat fi cem'i'l-Mukni mea't-Tenkîh ve'z-Ziyadat* Müesseretü'r-Risale, Beyrut 1999.
- el-Gazzi**, Ebu Abdullah Şemsüddin Muhammed b. Kasım b. Muhammed (ö.918), *Mevsüa- tü'l-Kavaidi'l-Fıkhiyye*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut t.y.
-Ebu Abdullah Şemsüddin Muhammed b. Kasım b. Muhammed el-Gazzi (ö.918), *Fethu'l-Karibi'l-Mücib*, Daru İbn-i Hazm, Beyrut 2005.
- el-Garyani**, Sadık Abdurrahman, *Müdevvenetü'l-Fıkhi'l-Maliki*, Müessesetü'r-Reyyan, Lübnan 2002.
- el-Gazali**, Muhammed b. Muhammed b. Muhammed (ö.505), *el-Vesit fi'l-Mezhep* Daru's-Salam, b.y.y. 1997.
- el-Heravi**, Ebu Ubeyd el-Kasım b. Sellam (ö.224), *Garibü'l-Hadis*, Daru'l-Kitab el-Arabi, Beyrut 1976.
- el-Hattabi**, Ebu Süleyman Ahmet b. Muhammed b. İbrahim el-Büsti (ö.388), *Daru't-Türasi'l-İslami*, Mekke 1982.
- el-Hamevi**, Ahmed b. Muhammed, *Gamzu Uyuni'l-Besair*, Beyrut 1985.
- el-Haddadi**, Ebubekir Ahmed İbn Muhammed İbn Ali İbn Muhammed (ö.800), *el-Cevheratü'n-Neyyira*, Dar'ul-kütübi'l-ilmiyye, Lübnan 2006.
- el-Haccavi**, Şerefüddin Musa b. Ahmed b. Musa b. Salim Ebi'n-Neca el-Makdisi (ö.968), *el-ikna li Talibi'l-İntifa*, Daratü'l-Melik Abdi'l-Aziz, Suudi Arabistan 2002.
-Şerefüddin Musa b. Ahmed b. Musa b. Salim Ebi'n-Neca el-Makdisi el-Haccavi (ö.968), *Zadü'l-Müstekni fi ihtisari'l-Mukni*, Daru'l-Kütübi'l-Ilmiyye, Beyrut 1994.
- el-Hiraki**, Ebu'l Kasım Ömer b. el-Huseyn, (ö.334), *Metnü'l-Hiraki*, Darü's-Sahabe, Tanta 1993.
- el-Heysemi**, Nuruddin Ali b. Ebu Bekir (ö.807), *Mevaridü'd-Daman İla Zevaidi İbn-i Hibban*, Daru's-Sekafeti'l-Arabiyye, Dimeşk 1990.
- el-Hıraşi**, Ebu Abdullah Muhammed (ö.1110) *Şerhu'l-Hıraşi ala Muhtasari'l-Halil*, Matbatü'l-Emriyyeti'l-Kübra, Bulak 1892.

- el-Halebi**, İbrahim b. Muhammed (ö.1190), *Mülteka'l-Ebhur*, Enes Kitabevi, İstanbul, t.y.
- el-Haskefi**, Muhammed b. Ali b. Süleyman İbn-i b. Ali b. Abdurrahman (ö.1088), *ed-Dürri'l-Muhtar*, Daru'l-Kütübi'l-Ilmiyye, Beyrut 2002.
- el-Horasani**, Said b. Mansur b. Şu'be el-Mekki, (ö.227) *Kitabü's-Sünen (Sünenü Said b. Mansur)*, Daru's-Selefiyye, Hindistan 1982.
- el-İsavi**, Necm Abdullah İbrahim, *el-Cinaye ale'l-Etraf*, Daru'l-Buhus, b.y.y. t.y.
- el-İsfehani**, Ebu Musa Muhammed b. Ebu Bekir b Ebi İsa el-Medini (ö.581), *el-Mecmu'ul-Muğis fi-Garibi'l-Kur'ani ve'l-Hadis*, Camiatü Ümmi'l-Kura, Mekke t.y.
- el-İmrani**, Ebu'l Huseyn Yahya b. Ebi'l Hayr b. Salim, eş-Şafii (ö.558), *el-Beyan*, Daru'l-Minhac, Beyrut 2000.
- el-Konevi**, Kasım b. Abdullah er-Rumi el-Hanefi, *Enisü'l-Fukaha fi Ta'rifati'l-Elfazi'l-Mütedavileti Beyne'l-Fukaha*, Daru'l-Kütübi'l-Ilmiyye, Beyrut 2004.
- el-Kelvüzani**, Ebu'l-Hattab Mahfuz b. Ahmed b. el-Haseni, (ö.510), *el-Hidaye ala Mezhebi'l-İmam Ahmed*, Dar'u Garas, Kuveyt 2004.
- el-Kali**, Ebu Ali İsmail b. el-Kasım el-Bağdadi (ö.356), *el-Bari fi'l-Luğa*, Daru'l-Hadarati'l-Arabiyye, Beyrut 1975.
- el-Karafi**, Şihabüddin Ahmed b. İdris (ö.684), *ez-Zehira*, Daru'l-Garbi'l-İslami, Beyrut 1994.
- el-Kıraşi**, Ebu Muhammed Ebu Faris Abdülaziz b. İbrahim b. Ahmed et-Temimi et-Tunusi (ö.673), *Ravdatü'l-Müstebin*, Daru İbn-i Hazım, Beyrut 2010.
- el-Kâsani**, Alaüddin Ebu Bekir b. Mesud el-Hanefi (ö.587), *Bedaiu's-Sanai fi Tertibi's-Serai*, Daru'l-Kütübi'l-Arab, Beyrut 1974.
- el-Kadi Abdülvahhab**, Ebu Muhammed b. Ali b. Nasr el-Maliki (ö.466), *el-Meune ala Mezhebi Alimi'l-Medine*, Darü'l Kütübi'l-Ilmiyye, Beyrut 1998.
- el-Kayravani**, Ebu Maliki Muhammed Abdullah b. Abdurrahman Ebi Zeyd (ö.386), *en-Nevadirru'z-Ziyadat*, Daru'l-Garib el-İslami, Beyrut 1999.
- el-Kuduri**, Ebu'l-Hasen Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Cafer (ö.428), el-Hanefi, *Muhtasaru'l-Kuduri*, Daru'l-Kütübi'l-Ilmiyye, Beyrut 1997.
-Ebu'l-Hasen Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Cafer (ö.428), *et-Tecrid*, Daru's-Salam İskenderiye, 2004.
- el-Lahmi**, Ebu'l Hasan Ali b. Muhammed, *et-Tefsira*, Vezaratü'l-Evkaf, Katar 2011.
- el-Meydani**, Abdülğani el-Çuneymi, (ö.1292), *el-Lübab fi Şerhi'l-Kitab*, Daru'l-Kitab el-Arabi, Beyrut, 1997.
- el-Müzeni**, Ebu İbrahim İsmail b. Yahya b. İsmail el-Misri (ö.624), *Muhtasaru'l-Müzeni*, Daru'l-Kütübi'l-Ilmiyye, Beyrut 1985.
- el-Mavsili**, Abdullah b. Mahmud b. Mevdüd, (ö.683), *el-İhtiyar li Ta'lili'l-Muhtar*, Mekke- betü Dari'l- Hadis, b.y.y. 2009.

- el-Merğınani**, Burhanuddîn Ebu'l-Hasan Ali b. Ebi Bekr b. Abdi'l-Celîl(ö.593), *el-Hidaye Şerhu Bidayeti'l-Mübtedi*, Darul-Erkam b. Ebil-Erkam, Beyrut, t.y.
- el-Merdavi**, Alaaddin Ebu'l-Hasen Ali b. Süleyman el-Hanbeli, (ö.885) *el-insaf fi ma'rifeti'r-Racihi mine'l-Hılafti ala mezhebi İmam Ahmed*, Daru ihyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut t.y.
- el-Maksidi**, Abdurrahman b. İbrahim b. Ahmed Ebu Muhammed Bahaüddin,(ö.624), *el-Udde Şerhu'l-Umde*, Daru'l Hadis, Kahire 2003.
- el-Mehamili**, Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Kasım ed-Dabii Ebu'l Hasen eş-Şafii (ö.415), *el-Lübab*, Daru'l-Buhari, Medine 1995.
- el-Maverdi**, Ebu'l Hasan Ali b. Muhammed b. Habib el-Basri, (ö.450) *el-Havi'l-Kebir*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1994.
- el-Mağribi**, Ebu Abdullah Muhammed b. Muhammed b. Abdurrahman (ö.954), *Mevahibü'l-Celil*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1995.
- el-Muhalla**, Celaledin Muhammed b. Ahmed b. Muhammed (ö.791), *Kenzü'r-Rağibin*, Daru'l Minhac, Cidde 2013.
- el-Mutarrizi**, el-imam el Luğavi Ebü'l-Feth Nasuriddin (ö 610), *el-Muğrib fi Tertibi'l-Mu'rib*, Mektebetü Üsâme bin Zeyd, Halep 1979.
- el-Moritani**, Muhammed eş-Şeybani b. Muhammed b. Ahmed el-Moritani, *Tebyinü'l-Mesalik*, Daru'l-Garibi'l-İslami, Beyrut 2013.
- en-Nevevi**, Ebu Zekeriya Yahya b. Şeref, (ö.676) *Kitabu'l-Mecmu*, Mektebü'l-İrşad, Cidde, t.y.
-Ebu Zekeriya Yahya b. Şeref, (ö.676) *Ravdatu't-Talibin*, Daru Aleml-i Kütüb, Suudi Arabistan 2003.
-Ebu Zekeriyya Yahya b. Şeref, (ö.676) *Minhacu't-Talibin ve Umdetü'l-Müftin*, Daru'l-Min- hac, Cidde 2005.
- en-Nesefi**, Ebu'l-Berakat Abdullah İbn-i Ahmet (ö.710), *Kenzü'd-Dekaik*, Daru'l-Beşşari'l-İslamiyye, Beyrut 2011.
- en-Nesai**, Ebu Abdirrahman Ahmed b. Şuayb (ö.303) *es-Sünenü'l-Kübra*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 2001.
-Ebu Abdirrahman Ahmed b. Şuayb en-Nesai (ö.303), *Sünenü'n-Nesai*, Mektebetü'l-Matbuati'l-İslami, Halep t.y.
- en-Nisaburi**, Ebu Abdillan Muhammed b. Abdullah(ö.923) *el-Müstedrek ala's-Sahihayn*, Matbaatü Meclisi Dairati'l-Mearif, Hindistan 1916.
- er-Razi**, Ebu'l Hüseyin Ahmed b. Faris b. Zekeriyya (ö.395), *Hilyetü'l-Fukaha*, eş-Şirketü'l-Müttehide, Beyrut 1983.
- er-Ramefi**, Şemsuddîn Muhammed b. Ebi'l-Abbâs Ahmet b. Hamza b. Şihâb (ö.1004), *Nihâyetü'l-Muhtâc İlä Şerhi'l-Minhac fi'l-Fikhi alâ Mezhebi'l-İmâm eş-Şafii*, Dar'ul-kutub'il-ilmiiyye, Beyrut 2003.
- er-Rahaybani**, Mustafa es-Suyuti (ö.1243), *Metallibu Uli'n-Nüha*, Menşuratu'l-Kütübi'l-İslami, Dimeşk 1961.
- er-Racraci**, Ebu'l-Hasen Ali b. Said, *Menahicü't-Tahsil ve Netaicü Lataifi't-Tevil* Daru İbn-i Hazm, Beyrut 2007.

- er-Rafii**, Ebu'l Kasım Abdülkerim b. Muhammed b. Abdülkerim el-Kazvini eş-Şafii, (ö.623) *el-Aziz Şerhu'l-Veciz*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1997.
- es-Samiri**, Nasiruddin b. Muhammed b. Abdü'l-Hadi el-Hanbeli (ö.616), *el-Müstevab*, Mektebetü'l-Esedi, Mekke 1999.
- eş-Şirazi**, Ebu İshak İbrahim b. Ali b. Yusuf el-Firuzabadi, (ö.476) *el-Mühezzebe*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1995.
- Ebu İshak İbrahim b. Alib. Yusuf el-Firuzabadi, (ö.476) *et-Tenbih*, Merkezü'l-Hademat ve'l Ebhasi's-Sekafiiyye, b.y.y. t.y.
- Abdü'l-Hamid**, Muhammed Muhyittin, **Abdu'l-Latif** Muhammed, *el-Muhtar min Sihahi'l-Luga*, Matbaatü'l-Istikameti, Kahire, t.y.
- es-Suhani**, Seleme b. Müslim el-Avtebi, *Kitabü'l-İbane fi'l-Lugati'l-Arabiyye*, y.y. b.y.y 1999.
- es-San'ani**, Ebu Bekir b. Abdu'r-Rezzak İbn-i Hemmam (ö.211), *Musannefu Abdü'r Rezzak*, Mektebetü'l-İslami, Beyrut 1970.
- eş-Şinkuti**, Muhammed Ahmed ed-Dah, *el-Fethu'r-Rabbani*, Daru İbn-i Hazm, Beyrut 2006.
- eş-Şinkuti**, el-Murabit b. Mahfuz el-Ensari, *et-Tuhfetü'l-Merdiyye*, Mektebetu Daruzzaman, Medine 2003.
- eş-Şafii**, Muhammed b. İdris, (ö.204) *el-Ümm*, Mektebetü'l-Külliyati'l-Ezheriyye, Mısır 1961.
- eş-Şirbini**, Şemsüddin Muhammed b. Hatib, *Muğni'l-Muhtac*, Daru'l-Mearif, Beyrut 1997.
- es-Sahnun**, Said et-Tennuhi (ö.240) *el-Müdevvenetü'l-Kübra*, Matbaatü's-Saade, Mısır 1902. *el-Muhtasarü'l-Fikhi*, Müessesetü Half Ahmet el-Habtur, b.a.e. 2014.
- es-Serahsi**, Şemsüddin, (ö.483) *Kitabu'l-Mebcut* Daru'l-Mesrif, Beyrut t.y.
- Şemsüddin, (ö.483) *Usulü's-Serahsi*, Daru'l-Müeyyid, Beyrut, 1997.
- es-Semerikandi**, Nasuriddin Ebu'l-Kasım Muhammed b. Yusuf el-Haseni (ö.556), *el-Fikhu'n-Nafi*, Mektebetü'l-Abikan, Riyad 2000.
- es-Semerikandi**, Alaaddin, *Tuhfetü'l-Fukaha* (ö.539), Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1984.
- es-Sagirci**, Esad Muhammed Said, *el-fikhu'l-Hanefiyyü ve Edilletühü*, Daru'l-Kelimi't-Tayyip, Beyrut 2008.
- es-Sugdi**, Ebu'l Hasen b. el-Hüseyin b. Muhammed, *en-Neftu fi'l-Fetava*, Daru'l-Furkan, Beyrut, 1984.
- eş-Şeybani**, Muhammed b. Hasan eş-Şeybani (ö.189), *Kitabu'l-Hucce*, Mektebetü'l-Alemi'l-Kütüb, Beyrut t.y.
-Muhammed b. Hasan eş-Şeybani (ö.189), *Kitabü'l-Asl*, El-Mektebetü'l-Mediniyye, Pakistan t.y.
- eş-Şaşi**, Ebu Yakup İshak b. İbrahim, (ö.335), *Usulü's-Şaşi*, el-Mektebetü'l-Hanefiyye, İstanbul, t.y.
- eş-Şerif**, Muhammed Saduddin, *Müzakerat fi Tarihi'l-Kanun*, Matbaatu'l-Ehali, Bağdat, 1938

- et-Turi**, Muhammed b. Hüseyin b. Aliel-Kadiri (ö.1138), *Tekmiletü'l-Bahri'r-Raik*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye Beyrut 1997.
- et-Taberani**, Ebu'l-Kasım Süleymanb. Ahmed (ö.360), *el-Mucemu'l-Evsat*, Daru'l-Haremeyn, Mısır 1995.
- et-Tenimi**, Siracuddin Ebu Muhammed Ali b. Osman b. Muhammed (ö.569), *el-Feteva's-Siraciyye*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2011.
- et-Tirmizi**, Ebu İsa Muhammed b. İsa, (ö.279), *el-Camiu'l-Kebir (Sünenü't-Tirmizi)*, Daru'l-Garbi'l-İslami, Beyrut 1998.
- et-Tahavi**, Ebu Cafer Ahmed b. Muhammed b. Selame, (ö.321), *Muhtasaru'l-Tahavi*, İhyau'l-Mearifi'n-Numaniyye, Mısır, t.y.
- et-Tahanuvi**, Muhammed Ali, *Keşfu Istilahatü'l-Funun Ve'l-Ulum*, Mektebetü Lübnan, Beyrut 1996.
- el-Useymin**, Muhammed b. Salih, (ö.1421) *eş-Şerhu'l-Mümti ala Zadi'l-Müstekni*, Daru İbn-i'l-Cevzi, Suudi Arabistan 2009.
- el-Ukberi**, Ebu'l Beka Abdullah b. el-Hüseyin el-Hanbeli (ö.616), *Tertibü'l-İslah, ala Hurufi'l-Mu'cem*, Daru'l-Fikir, Dimeşk 1983.
- el-Velvalici**, Ebu'l-Feth Zahiruddin Abdürreşid b. Abdürrezzak (ö.540), *el-Fetava'l-Velvaliciyye*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2003.
- el-Vergani**, Muhammed b. Muhammed İbn-i Vife et-Tunusi (ö.803), *Muhtasaru'l-Fikhi*, Müessesetü Half Ahmed el-Habtur, B.A.E. 2014.
- Kadı İyad**, Ebu'l-Fadl İyad b. Musa (ö.544), *et-Tenbihat'ül-Müstenbeta*, Daru İbn-i Hazm, Beyrut 2011.
- ez-Zemahşeri**, Ebu'l-Kasım Carullah Mahmud b. Ömer b. Ahmed (ö.538), *Esasü'l-Belağa*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1988.
- ez-Zeylei**, Fahrudin Osman b. Ali (ö.743), *Tebyiynü'l-Hakaik Şerhu Kenzi'd-Dekaik*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2000.
- ez-Zuhayli**, Vehbe, (ö.2016), *el-Fikhül-İslami ve Eddilletühü*, Daru'l-Fikr, Dimeşk 1989.
-Vehbe, *İslam Fikhi Ansiklopedisi*, trc. çev. Beşir Eryarsoy, Risale Basın-Yayın, İstanbul 1994.
-Vehbe, *el-Veciz fi Usuli'l-Fikhi*, Daru'l-Fikr, Dimeşk 1990.
- ez-Zebidi**, Muhammed Murteza el-Hüseyni, *Tacu'l-Arus*, Matbaatu Hukumeti Kuveyt 1965.
- ez-Zerka**, Ahmed b. Muhammed, *Şerhu Kavaidi'l-Fikhiyye*, Daru'l-Kalem, Dimeşk 1989.
- ez-Zerka**, Mustafa Ahmed b. Muhammed, *Diyetü'n - Nefsi's - Şer'iyye Keyfe Nükaddiruha fi haza'l-Asri*, Mecelletü'l - Mecmeil - Fikhi'l-İslami, yıl 2, sayı 3.
- ez-Zerkeşi**, Şemsüddin Ebu Abdillan Muhammed b. Abdullah, (ö.772) *Şerhu'z-Zerkeşi ala metni'l-Hiraki*, Mektebetü'l-Esedi, Mekke 2009.
- ibn-i Berazii**, Ebu Said Halet b. Ebi'l-Kasım Muhammed el-Ezd el-Kayravani, *et-Tehzib fi'l-İhtisari'l-Müdevvene*, Daru'l Buhus, B.A.E. 2002.
- Ebu'l Abbas**, Necmüddin Ahmed b. Muhammed İbn-i'r Rita, *Kıfayetü't-Tenbih*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2009.

- Ebu Davut**, Süleyman b. el-Eşas es-Sicistani (ö.275), *Kitabü'l-Merasil*, Daru's-Samii, b.y.y. t.y.
-Süleyman b. el-Eşas es-Sicistani (ö.275), *es-Sünen*, Daru'r-Risaletü'l-Âlemiyye, 2009.
- Ebu Talip**, Sufi Hasen, *Mebadi-i Tarihi'l-Kanun*, Daru'n-Nahda, Mısır 1971
- Erdoğan**, Mehmet, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2013.
- Erkan**, Arif, *el-Beyan* Arapça Türkçe Sözlük, Huzur Yayınevi İstanbul 2006.
- Karaman, Kocagöz, Paçacı, Canbulat, Gelişgen, Ural Fikret Karaman, İsmail Kocagöz, İbrahim Paçacı, Mehmet Canbulat, Ahmet Gelişgen, İbrahim Ural, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Yenişafak Gazetesi Yayınları, İstanbul 2009.
- Ebu Zehra**, Muhammed, *el-Cerime ve'l-Ukube fi'l-Fikhi'l-İslami*, Daru'l-Fikri'l-Arabi, Kahire t.y.
- Ebu Zeyd**, Nasr Hamid, *Mefhumu'n-Nassi*, Merkezü'l-Sekafi'l-Arabi, Beyrut, 1996
- Ebu Musa el-Haşimi**, eş-Şerif Muhammed b. Ahmed b. Muhammed (ö.428), *Kitabü'l-İrşad ila Sebili'r-Reşad*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1998.
- Gemici**, Mustafa, *İslam Hukukunda Âkile Müessesesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998.
- Hallaf**, Abdulvehhab, *İlmü Usuli'l-Fikhi*, Müessesetü'r-Risale, Dimeşk 2012.
- Heyet**, Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1988
- Hey'et**, Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, Ankara 2005
- Heyet**, Kahire Arap dil kurumu, *el-Mu'cemu'l-Vasit*, Mektebetü's-Şuruku'd-Düveli, 2004.
- Hey'et**, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Yeni Şafak Gazetesi Yayınları, İstanbul 2009.
- Hulusi Derviş-Ahmet**, *Derviş, Ahter-i Kebir*, Sahafiye Osmaniye Şirketi, İstanbul 1889.
- İbn-i Hazm**, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed, *el-Muhalla bi'l-Asar*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, t.y.
- İbn-i Manzur**, Ebu'l Fadl Cemalüddin Muhammed el-İfriki el-Mısri, *Lisanü'l-Arab*, Daru's-Sadr, Beyrut t.y.
- İbn-i Derid**, Ebu Bekir Muhammed b. el-Hasen (ö.361), *Cemheratü'l-Lüğa*, Daru'l-İlmi Lil Melayin, Beyrut 1987.
- İbn-i Cevzi**, Ebu'l Feras Abdurrahman b. Ali b. Muhammed b. Ali (ö.597), *Garibu'l-Hadis*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2004.
- İbn-i Mülekkun**, Ömer b. Ali b. Ahmed b. Muhammed el-Mısri, eş-Şafii, *et-Tezkira*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2006.
- İbn-i Sikkit**, Yakub b. İshak, *Kitabu'l-Elfaz*, Mektebetü Lübnan, Beyrut 1998.
- ibn-i Nuceym**, Zeynüddin b. İbrahim b. Muhammed, *el-Eşbah ve'n-Nezair*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1999.
- İdris**, Avd Ahmed, *ed-Diye Beyne'l-Ukube ve'l-Ta'vid*, Beyrut 1986.
- İbn-i Münzir**, Ebu Bekir Muhammed b. İbrahim en-Nisaburi (ö.318), *el-İcma*, Mektebetü'l-Furkan, B.A.E. 1999.

- İbn-i Manzur**, Ebü'l-Fadl Cemâlüddin Muhammed b. Mükerrrem b. Ali b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî (ö. 711), *Lisânü'l-'Arab*, Dâru'l Mearif, 1979.
- İbn-i Teymiye**, Mecdüddin, Ebu'l Berakat Abdü's Selam bin Abdullah b. el-Hadar b. Muhammed el-Harrani el-Hanbeli (ö.762), *el-Muharrar fi'l-Fikhi ala Mezhebi İmam Ahmed b. el-Hanbel* Mektebetü'l Maarif, Riyad, t.y.
- İbn-i Müflih**, Şemsüddin Muhammed el-Makdisi (ö.723), *Kitabü'l-Furu Müessesetü'r-Risale*, Beyrut 2003.
- İbn-i Müflih**, Ebu İshak Burhaneddin İbrahim b. Muhammed b. Abdullah b. Muhammed el Hanbeli (ö.884), *el-Mübdî Şerhu'l-Mukni*, Daru'l-Küttübi'l-İlmiyye, Beyrut 1997.
- İbn-i Kudame**, Muvafakuddin Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed el-Makdisi (ö.620), *el-Kafl*, Daru'l Hecer, b.y.y. 1997.
-Muvafakuddin Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed el-Makdisi (ö.620), *Umdetü'l-Fikhi fi'l-Mezhebi'l-Hanbeli*, el-Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut 2003.
- İbn-i Kudame**, Ahmed b.İsa b. Abdullah b.Ahmed, *el-Muğni*, Daru'l-Hadis Kahira,1996
- İbn-i Ebi Tağleb**, Abdulkadir b. Ömer eş-Şeybani el-Meşhur (ö.1135), *Neylü'l Marib bi Şerhi Delili't-Talib*, Mektebetü'l-Felah, Kuveyt 1983.
- İbn-i Mubarek**, Ebu Abdurrahman Abdullah, *Müsnedü Abdullah b. Mubarek*, Mektebetü'l-Mearif, Riyad, 1996.
- İbn-i Balban**, Alaüddin Ali el-Farisi (ö.739), *Sahih'u İbn-i Hibban bi Tertibi İbn-i Balban*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1993.
- İbn-i Ebi Şeybe**, Ebu Bekir Abdullah b. Muhammed (ö.235), *Müsnedü İbn-i Ebi Şeybe*, Daru'l-Vatan, Riyad 1997.
-Ebu Bekir Abdullah b. Muhammed b. Ebi Şeybe (ö.235), *Musannefü İbn-i Ebi Şeybe*, Daru'l-Selefiyye, Hindistan 1979.
- İbn-i Carud**, Ebu Muhammed Abdullah (ö.307), *el-Münteka*, Daru'l-Cenam, Beyrut 1988
- İbn-i Mace**, Ebu Abdilllah Muhammed b. Yezid el-Kazvini (ö.275), *Sünen'ü İbn-i Mace*, Daru İhyai'l-Küttübi'l-Arabiyye, b.y.y. t.y.
- İbn-i Zencuye**, Humeyd (ö.251), *Kitabü'l-Emval*, Merkezü Melik Faysal, Suudi Arabistan 1986.
- İbn-i Seyyide**, Ebu'l-Hasen Ali b. İsmail (ö.458), *el-Muhkem ve'l-Muhitü'l-Azam*, Daru'l-Küttübi'l-İlmiyye, Beyrut 2000.
- İbn-i's-Saati**, Muzafferuddin Ahmed b. Ali b. Se'leb (ö.694), *Mecmeu'l-Bahreyn ve Mülteka'n-Neyyirayn*, Daru'l-Küttübi'l-İlmiyye, Beyrut 2005.
- İskilipli Atf Efendi**, Muhammed (ö.1926), *İslam Fikhi*, Nehir Yayınları, İstanbul 1994.
- İbn-i Kemal Paşa**, Şemsüddin Ahmet b. Süleyman (ö.940), *el-İdah fi şerhi'l-İslah*, Daru'l-Küttübi'l-İlmiyye, Beyrut 2007.
- İbn-i Abidin**, Muhammed Emin (ö.1252), *Hasiyetü-Reddi'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar*, Kahraman Neşriyat, İstanbul 1984.

- İbn-i Maze**, Burhanuddin Ebu'l-Meali Mahmud b. Ahmed b. Abdulaziz el-Buhari el-Hanefi (ö.616), *el-Muhitü'l-Burhani*, Daru'l-Küttübi'l-İlmiyye, Beyrut 2004.
- İbn-i Rüsd**, Ebu'l-Velid Muhammed b. Ahmed el-Kurtubi (ö.520), *el-Mukaddimatü'l-Mümehhidat*, Daru'l-Garib el-İslami, Beyrut 1988.
- İbn-i Rüsd**, Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed el-Kurtubi (ö.595), *Bidayetü'l-Müctehid ve Nihayetü'l-Muktesit*, Daru'l-Mearif, Beyrut 1982.
- İbnü Cellab**, Ubeydullah b. Hüseyin b. Hasan Ebu'l-Kasım el-Maliki (ö.378), *et-Tefri*, Daru'l-Garbi'l-İslami, Beyrut 1987.
- İbn-i Cüzeyye**, Ebu'l Kasım Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Abdullah el-Kelbi el-Gırnati (ö.741), *el-Kavaninü'l-Fikhiyye*, b.y.y. t.y.
- İbn-i Şas**, Celaeddin Abdullah b. Necm, (ö.616) *İkdü'l-Cevahir, es-Semine*, Daru'l-Garbi'l-İslami, Beyrut 2003.
- İbn-i Kesir**, İsmail b. Ömer ed-Dimeşki (ö.750), *İrşadü'l-Fakih, İla Marifeti Edilleti't-Tenbih*, Mües- sesetü'r-Risale, Beyrut 1996.
- Kadihan**, Fahrüddin Ebu'l-Mehasin b. Mansur (ö.592), *Fetava Kadıhan*, Daru'l-Küttübi'l-İlmiyye, Beyrut 2009.
- Kadı Zade Efendi**, Şemsüddin Ahmed bin Kudur (ö.988) *Tekmiletü Fethi'l-Kadir* Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi Beyrut, 1986.
- Kitabı Mukaddes**, Tevrat, Zebur ve İncil Terc. çev. Ali Bey, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul, t.y.
- Köse**, Saffet“Hz.Ömer'in Bazı Uygulamaları Bağlamında Ahkâmın Değişmesi Tartışmalarına Bir Bakış”, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Sayı 7, Nisan 2006,
- Kürâu'n-Nemli**, Ebu'l-Hasen Ali b. el-Hasen el-Hünai (ö.310), *el-Müntehab min Garibi Kelami'l-Arab*, Daru't-Türasi'l-İslami, Mekke 1989.
- Luvîs Ma'lûf**, el-Yesûi (ö 1947), *Müncidü't-tullâb*, yeniden yayına hazırlayan: Fuâd Efrâm el-Bustânî, Daru'l-Meşrik, 1994.
- Muhammed el-Eşkar**, Süleyman b. Abdullah, *el-Mücella, fi'l-Fikhi'l-Hanbeli*, Daru'l-Kalem, Dimesk 1998.
- Malik b. Enes**, (ö.179), *el-Muvatta*, Mecmuatü'l-Furkan, b.y.y. 2003.
- Molla Husrev**, Muhammed bin Feramuz, (ö.885) *Durerü'l-Hukkam*, Muhammed Kütüphanesi, Karaçi, t.y.
- Paçacı**, İbrahim, “Cezai ve Medeni Müeyyide Açısından Diyet” Mütefekkir Aksaray Üniversitesi Dergisi, yıl 1, sayı 2, Güz 2014.
- İbrahim, *İslam Hukukunda Medeni Müeyyideler*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1998.
- Sağlam**, Hadi, “İslam Hukuk Tarihindeki Âkile Bugünün Sigortası mıdır? Cumhuriyet Üniversitesi ilahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt;17, Sayı;1. 2011.
- Sardu's-Şeria**, Ubeydullah b. Mesut (ö.747), *Muhtasarü'l-Vikaye*, Daru'l-Küttübi'l-İlmiyye, Beyrut 2005.
- Şamil İslam Ansiklopedisi*, Akit Gazetesi Yayınları, İstanbul 1999
- Şafak**, Ali, *Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü*, Temel Yayınları, İstanbul 1996.

- Şeyh Nizamettin**, Riyasetinde Hey'et, *Fetevay-i Hindiyye*, Trc. çev. Mustafa Efe, Huzur Yayınevi, İstanbul 2004.
- Taner**, Tahir, *Ceza Hukuku*, Bozkurt Matbaası, İstanbul, 1935.
- Takiyuddin el-Husni**, Ebu Bekir b. Muhammed el-Huseyn ed-Dimeşki eş-Şafii, *Kıfayetü'l Ahyar*, Daru'l Hayr, Beyrut 1991.
- Tahmaz**, Abdulhamid Mahmud, *el-Fikhü'l-Hanefi fî Sevbihî'l-Cedid*, Darü'l-Kalem, 2000.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1989.
- Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügatı*, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1991
- Udeh**, Abdü'l-Kadir, *et-Teşrü'l-Cinaiyyül-İslami*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2011.
-Abdü'l-Kadir, *el-Mevsüdtü'l-Asriyye fî'l-Fıkhi'l-Cinai*, Daru's-Şuruk, Kahire 2001.
- Usame Eslim**, *el-Âkiletü ve Tatbikuha'l-Muasıra*, Gazze İslam Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- el-Malatı**, Yusuf Ebu'l-Mehasin b. Musa el-Hanefi, *el-Mu'tasar mine'l-Muhtasar min Müşkili'l-Asar*, Mektebetü Alemlü'l-Kütüb, Beyrut t.y.
- Yekün**, Zühdi, *Tarihi'l-Kanun*, Daru'n-Nahda, Mısır 1966.
- Zeydan**, Abdü'l-Kerim, *el-Veciz fî-Usuli'l-Fıkhi*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1997.
- Zekeriya el-Ensari**, Zekeriya b. Muhammed (ö.962), *el-Guraru'l-Behiyye*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1997.
-Zekeriya b. Muhammed (ö.962), *Esna'l-Metalip*, Daru'l-Kütübi'l-İslami, b.y.y., t.y.
-Zekeriya b. Muhammed (ö.962), *Menhecü't-Tullap*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut t.y.

İSLAM CEZA HUKUKUNDA DİYET VE ÂKİLE SİSTEMİ

Adalet, yalnızca suçun karşılığını belirlemekle değil, zararın giderilmesini ve toplumsal huzurun yeniden tesis edilmesini sağlamakla da anlam kazanır. İslam hukuku, bu anlayışı diyet ve âkile sistemi aracılığıyla asırlardır yaşatan özgün bir hukuk geleneği ortaya koymuştur.

Diyet, insan hayatı ve beden bütünlüğüne yönelik haksız fiiller sonucunda doğan zararın telafisini amaçlayan önemli bir hukuk kurumudur. Âkile sistemi ise özellikle hataen meydana gelen fiillerde mali sorumluluğun belirli bir topluluk tarafından paylaşılmasını öngörerek bireysel sorumluluk ile toplumsal dayanışmayı dengeli bir biçimde bir araya getirmektedir. Bu iki kurum, İslam hukukunun adalet, hakkaniyet ve sosyal sorumluluk ilkelerini somutlaştıran temel mekanizmalardan biridir.

Bu eser, diyet ve âkile sistemini Kur'an-ı Kerim, sünnet, klasik fıkıh kaynakları ve mezheplerin görüşleri çerçevesinde kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Kurumların tarihsel gelişimi, hukukî dayanakları, uygulanma esasları ve aralarındaki ilişki ayrıntılı olarak ele alınırken; modern hukuk sistemleriyle benzerlik ve farklılıkları da karşılaştırmalı bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Böylece klasik İslam hukukunun günümüz hukuk düşüncesine sunabileceği katkılar ortaya konulmaktadır.

İlahiyat ve hukuk alanındaki araştırmacılar, akademisyenler, lisansüstü öğrenciler ve İslam hukukunun ceza ve tazmin sorumluluğu alanına ilgi duyan tüm okuyucular için hazırlanan bu eser, diyet ve âkile kurumlarını tarihi, teorik ve uygulamalı boyutlarıyla ele alan kapsamlı bir başvuru kaynağı olma niteliği taşımaktadır.

"dün"den öğrendiklerinle
"bugün"ü yaşamak
"yarın"ları aydınlatır.

ISBN 978-625-8686-39-5
9 786258 686395